

LAWRENCE M.FL.

DOMSTOLENS DOM
den 17 september 2002 *

I mål C-320/00,

angående en begäran enligt artikel 234 EG, från Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Förenade kungariket), om att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i de vid den nationella domstolen anhängiga målen mellan

A.G. Lawrence m.fl.

och

Regent Office Care Ltd,

Commercial Catering Group,

Mitie Secure Services Ltd,

angående tolkningen av artikel 141.1 EG,

* Rättegångsspråk: engelska.

meddelar

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden G.C. Rodríguez Iglesias, avdelningsordförandena P. Jann, F. Macken, N. Colneric (referent) och S. von Bahr samt domarna D.A.O. Edward, A. La Pergola, J.-P. Puissochet, M. Wathelet, R. Schintgen och V. Skouris,

generaladvokat: L.A. Geelhoed,
justitiesekreterare: avdelningsdirektören H.A. Rühl,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

- A. Lawrence m.fl., genom B. Langstaff, QC, och D. Rose, barrister,
- Mitie Secure Services Ltd, genom B. Napier, barrister,
- Förenade kungarikets regering, genom G. Amodeo, i egenskap av ombud, biträdd av N. Paines, QC,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom N. Yerrell och A. Aresu, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid förhandlingen den 8 januari 2002 av A. Lawrence m.fl., företrädna av B. Langstaff och D. Rose, Mitie Secure Services Ltd, företrätt av B. Napier, Förenade kungarikets regering, företrädd av G. Amodeo och N. Paines, och kommissionen, företrädd av M. Shotter, i egenskap av ombud, och N. Yerrell,

och efter att den 14 mars 2002 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) har, genom beslut av den 20 juli 2000 som inkom till domstolens kansli den 22 augusti samma år, i enlighet med artikel 234 EG ställt två frågor om tolkningen av artikel 141.1 EG.
- 2 Frågorna har uppkommit i en tvist mellan, å ena sidan, A. Lawrence och 446 andra arbetstagare, av vilka nästan samtliga är kvinnor (nedan kallade sökandena) och, å andra sidan, Regent Office Care Ltd, Commercial Catering Group och Mitie Secure Services Ltd (nedan kallade svarandeföretagen) hos vilka sökandena är eller har varit anställda, angående ett krav på lika lön för kvinnor och män.

Twisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 3 Fram till ungefär 1990 svarade North Yorkshire County Council (nedan kallat NYCC) självt för städningen av och måltidsserveringen i de skolor som var belägna i NYCC:s upptagningsområde. Ansvaret för dessa uppgifter övergick därefter till svarandeföretagen. Övergången skedde inom ramen för det obligatoriska upphandlingsförfarande som föreskrivs i Local Government Act 1988 (1988 års kommunallag).

- 4 Under tiden för upphandlingsförfarandet väckte ett antal kvinnliga arbetstagare talan mot NYCC om lika lön utan könsdiskriminering. Arbetstagarna stödde sig på Equal Pay Act 1970 (nedan kallad 1970 års lag). House of Lords (Förenade kungariket) biföll genom dom av den 6 juli 1995 (ICR 833) arbetstagarnas talan. NYCC hade godtagit resultaten i en nationell studie om utvärdering av arbetsuppgifter från 1987 enligt vilken deras arbetsuppgifter skulle jämföras med arbetsuppgifter som trädgårdsskötsel, sophämtning och underhåll av avlopp. De senare arbetsuppgifterna utfördes av män. House of Lords förkastade argumentet att NYCC, för att kunna konkurrera med privata bolag i upphandlingsförfaranden och på den öppna marknaden, var tvunget att betala ut en lägre ersättning till kvinnliga arbetstagare. House of Lords förkastade tillika argumentet att skillnaden i lön i förevarande fall hade en annan orsak än arbetstagarnas kön. Sammanfattningsvis slog House of Lords fast att sökandena i målet hade rätt att, i syfte att erhålla lika lön utan diskriminering på grund av kön, jämföra sig med män som arbetade inom andra av NYCC:s verksamhetsområden och vars arbetsuppgifter hade bedömts vara likvärdiga med de kvinnliga arbetstagarnas i studien om utvärdering av arbetsuppgifter.

- 5 House of Lords dom ledde till att NYCC utgav ersättning till de av sina kvinnliga arbetstagare som ägnade sig åt måltidsservering och städning och vars löner understeg den lön som hade bedömts vara lämplig för det arbete de utförde i studien om utvärdering av arbetsuppgifter. Dessa arbetstagares löner höjdes också så att de kom att få samma lön som de män vars arbete hade bedömts vara likvärdigt med kvinnornas.

- 6 När NYCC lämnade ut tjänster för måltidsservering och städning på entreprenad till svarandeföretagen anställde dessa ett antal kvinnliga arbetstagare, som tidigare hade varit anställda av NYCC, till en lön som understeg den lön som de hade erhållit av NYCC före överföringen. Företagen rekryterade också kvinnliga arbetstagare som inte tidigare hade varit anställda av NYCC. Dessa erhöll också en lön som understeg den som NYCC hade betalat sina kvinnliga arbetstagare före övergången.

- 7 Sökandena i målet vid den nationella domstolen är anställda eller före detta anställda vid de tre svarandeföretagen med ansvar för städning av och måltidsservering i de skolor som är belägna inom NYCC:s upptagningsområde. Från början var de flesta av dessa arbetstagare anställda av NYCC för att sköta samma tjänster vid samma skolor.

- 8 I december år 1995 väckte sökandena i målet vid den nationella domstolen talan vid Industrial Tribunal (England & Wales) (Förenade kungariket) mot svarandeföretagen. Sökandena stödde sin talan på 1970 års lag. Sökandena överklagade Industrial Tribunals avgörande till Employment Appeal Tribunal (Förenade

kungariket), som ogillade talan. Sökandena överklagade därefter till den hänskjutande domstolen. Sökandena gjorde gällande att artikel 141 EG, med hänsyn till de särskilda omständigheterna i målet, gav dem rätt att kräva samma lön som de manliga anställda vid NYCC och att härvidlag använda dessa som referenspersoner utan att det var nödvändigt att undersöka huruvida dessa hade varit anställda av NYCC från början eller om de var det i dagsläget.

- 9 Vid sammanträdet för förberedelse i målet vid den hänskjutande domstolen har parterna kommit överens om att utgå från att det föreligger en skillnad mellan de anställningsvillkor som gäller för sökandena i målet vid den nationella domstolen och de som gäller för referenspersonerna och att denna skillnad är till nackdel för den första gruppen. I begäran om förhandsavgörande anges att parterna dessutom har enats om följande antaganden:

”a) Det skedde en övergång av en verksamhet när de aktuella måltidsserverings- och städkontrakten lämnades ut på entreprenad till svarandeföretagen.

b) Sökandenas och de utvalda referenspersonernas arbeten var likvärdiga vid respektive övergång.

c) Sökandenas och de utvalda referenspersonernas arbeten var fortfarande likvärdiga vid de datum då stämningsansökningarna ingavs.

d) Referenspersonerna var under hela den aktuella perioden anställda av NYCC.”

10 För att kunna avgöra tvisten måste den hänskjutande domstolen fastställa huruvida sökandena, till stöd för det krav på lika lön utan diskriminering på grund av kön som de riktat mot svarandeföretagen, som referens kan använda anställningsvillkoren för manliga arbetstagare som är anställda av NYCC. Under dessa omständigheter beslutade Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Är artikel 141 EG direkt tillämplig på omständigheterna i detta mål (som anges i detta beslut) så att sökande vid nationell domstol kan åberopa denna artikel för att göra en jämförelse mellan deras löner och de löner som utgår till män som är anställda av North Yorkshire County Council och vars arbete är likvärdigt med sökandenas?

2) Kan en sökande åberopa den direkta effekten av artikel 141 EG enbart om den arbetsgivare som är svarande kan förklara varför den utvalda referenspersonens arbetsgivare betalar vissa löner till sina anställda?”

Svaren på tolkningsfrågorna

- 11 Vad gäller den första frågan skall inledningsvis erinras om att principen om att lika lön skall utges för lika arbete eller likvärdigt arbete, oavsett om det utförs av en manlig arbetstagare eller en kvinnlig, uppställs i artikel 141.1 EG.

- 12 Denna princip, som är ett särskilt uttryck för den allmänna likhetsprincipen i gemenskapsrätten, enligt vilken lika situationer inte får behandlas olika, såvida det inte finns sakliga skäl för en sådan behandling, utgör i enlighet med vad domstolen har fastställt i dom av den 8 april 1976 i mål 43/75, Defrenne II (REG 1976, s. 455; svensk specialutgåva, volym 3, s. 59), punkt 12, en av gemenskapens grundvalar (se dom av den 26 juni 2001 i mål C-381/99, Brunnhofer, REG 2001, s. I-4961, punkt 28).

- 13 Domstolen har slagit fast att principen om lika lön för kvinnor och män i EG-fördraget har direkt effekt. Domstolen har fastställt att principen inte endast är bindande för offentliga myndigheter, utan även omfattar alla avtal som syftar till att kollektivt reglera avlönat arbete och tillika avtal mellan enskilda (se särskilt domen i det ovannämnda målet Defrenne II, punkterna 39 och 40).

- 14 Mot bakgrund av ovanstående skall domstolen undersöka om artikel 141.1 EG är tillämplig under sådana omständigheter som föreligger i förevarande fall.

- 15 Omständigheterna i målet vid den nationella domstolen kan sammanfattas enligt följande. Till att börja med arbetar de personer vars löner är föremål för jämförelser för olika arbetsgivare, nämligen för NYCC respektive för svarandeföretagen. Vidare är det arbete som utförs för nämnda företag av sökandena identiskt med det arbete som en del av dem utförde för NYCC före verksamhetsövergången. Avslutningsvis har detta arbete bedömts vara likvärdigt med det arbete som utförs av den valda referensgruppen vid NYCC och denna bedömning kvarstår i dagsläget.
- 16 Den hänskjutande domstolen har inte ställt någon fråga angående det skydd som rådets direktiv 77/187/EEG av den 14 februari 1977 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag, verksamheter eller delar av verksamheter (EGT L 61, s. 26; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 91) erbjuder i ett fall som det förevarande. Frågorna berör därmed endast artikel 141.1 EG.
- 17 Det bör nämnas att det inte finns någonting i ordalydelsen i artikel 141.1 EG som ger vid handen att tillämpningen av artikeln är begränsad till situationer där kvinnor och män utför arbete för samma arbetsgivare. Domstolen har slagit fast att den princip som stadgas i denna artikel kan åberopas vid nationella domstolar, särskilt när diskriminering följer direkt av lagbestämmelser eller kollektivavtal, liksom när arbetet utförs i samma privata eller offentliga verksamhet eller tjänst (se särskilt domen i det ovannämnda målet Defrenne II, punkt 40, dom av den 27 mars 1980 i mål 129/79, Macarthys, REG 1980, s. 1275, punkt 10, svensk specialutgåva, volym 5, s. 173, och av den 31 mars 1981 i mål 96/80, Jenkins, REG 1981, s. 911, punkt 17, svensk specialutgåva, volym 6, s. 53).
- 18 När de faktiska skillnaderna i lönevillkor för arbetstagare som utför samma eller likvärdigt arbete, som i förevarande fall, inte kan tillskrivas en och samma källa finns det emellertid ingen som är ansvarig för den ojämlika behandlingen och som kan korrigera denna. En sådan situation omfattas inte av artikel 141.1 EG.

Därmed kan varken arbetstagarnas arbete eller deras löner jämföras med stöd av denna bestämmelse.

- 19 Med beaktande av ovanstående skall den första frågan besvaras så, att en situation som den som är aktuell i det nationella målet, där de faktiska skillnaderna i lönevillkor för arbetstagare av olika kön som utför samma eller likvärdigt arbete inte kan tillskrivas en och samma källa, inte omfattas av artikel 141.1 EG.

- 20 Med beaktande av svaret på den första frågan saknas skäl att besvara den andra frågan.

Rättegångskostnader

- 21 De kostnader som har förorsakats Förenade kungarikets regering och kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

— angående de frågor som genom beslut av den 20 juli 2000 har ställts av Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) — följande dom:

En situation som den som är aktuell i det nationella målet, där de faktiska skillnaderna i lönevillkor för arbetstagare av olika kön som utför samma eller likvärdigt arbete inte kan tillskrivas en och samma källa, omfattas inte av artikel 141.1 EG.

Rodríguez Iglesias	Jann	Macken
Colneric	von Bahr	Edward
La Pergola	Puissochet	Wathelet
Schintgen		Skouris

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 17 september 2002.

R. Grass

G.C. Rodríguez Iglesias

Justitiesekreterare

Ordförande